

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK
LOCATIE GEMEENTEKWADRANT, GEMEENTE
OUD-BEIJERLAND

GEMEENTE OUD BEIJERLAND

11 maart 2010
E01032/WA0/006/000121/jo
E01032.000121

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Onderzoekslocatie	5
1.2 Aanleiding en doel onderzoek	5
1.3 Voormalig, Huidig en Toekomstig Gebruik	6
1.3.1 Administratieve gegevens van het onderzoek	7
1.4 Onderzoeksmethodiek	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Inleiding	8
2.1.1 Geologie en geomorfologie	8
2.2 Beleidsadvieskaart Archeologie, Ikaw, Monumenten en Waarnemingen	9
2.3 Historische gegevens	9
2.3.1 Verwachtingsmodel	9
3 Conclusie en advies	9
3.1 Conclusie	9
3.2 Advies	9
3.2.1 Aanbeveling	9
Bijlage 1 Verklarende woordenlijst en afkortingen	9
Bijlage 2 Beleidsadvieskaart archeologie Oud-Beijerland (Oranjewoud)	9
Bijlage 3 Saneringslocaties	9
Bijlage 4 Saneringslocaties	9
Bijlage 5 Bronnen	9
Colofon	9

Samenvatting

AANLEIDING EN DOEL ONDERZOEK

In het kader van een nieuw te bouwen kantoorgebouw met ondergrondse parkeergarages en woningen met groenstrook moet een bestemmingsplanwijziging worden ingediend. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied. Dit leidt vervolgens tot een advies over de noodzaak, aard en omvang van eventueel archeologisch vervolgonderzoek. De eventuele archeologische overblijfselen in het plangebied kunnen op deze wijze als volwaardig element worden meegenomen in de verdere ruimtelijke ontwikkeling.

ADVIES

Voor die delen van het plangebied waarvan onbekend is of er verstoringen tot op relevante diepte hebben plaatsgevonden geldt het advies om eerst op basis van archiefonderzoek in kaart te brengen of deze verstoord dan wel onverstoord zijn. Indien archiefonderzoek geen verdere opheldering geeft over de huidige staat van verstoringen, dan wordt er voor het gehele terrein een verkennend onderzoek naar de intactheid van de bodem geadviseerd. Op deze wijze kan vastgesteld worden of archeologische resten nog in het plangebied aanwezig kunnen zijn.

De voor de saneringen ontgraven dieptes zijn variabel (tussen gemiddeld 0,40 en 1,20 meter –NAP en kleinere delen gemiddeld 2,00 meter –NAP) en het is niet onmogelijk dat archeologische resten nog op dieper niveau kunnen worden aangetroffen. Daarom geldt ook voor die delen van het terrein die reeds gesaneerd zijn eveneens het advies om door middel van verkennend onderzoek aan te tonen dat er geen archeologische resten aanwezig zijn. Indien de bodem intact blijkt in het onderzoeksgebied, dan is het aan te raden direct aansluitend een karterend booronderzoek uit te voeren.

Voordat archeologisch onderzoek kan plaatsvinden, moet vastgesteld worden of de grond nog deels verontreinigd is. Indien de ‘onverstoorde terreinen’ echter dusdanig verontreinigd zijn dat er geen standaard archeologisch booronderzoek kan plaatsvinden, dan moeten de werkzaamheden uitgevoerd worden door een archeologisch bedrijf dat gespecialiseerd is in het verrichten van veldwerk in vervuilde grond. Hieraan zijn speciale eisen en veiligheidsvoorschriften verbonden.

Voor het gehele plangebied geldt het advies om bij bodemingrepen dieper dan 10 meter – NAP voorafgaand aan de bodemingrepen een verkennend booronderzoek uit te voeren om eventuele Neolithische en Bronstijd vindplaatsen te kunnen lokaliseren.

Dit advies is in overeenstemming met het archeologisch beleid zoals geformuleerd in het Archeologisch Beleidsplan 2003.

AANBEVELINGEN

Op basis van de archeologische verwachting voor het plangebied geldt het advies om voorafgaand aan verdere bodemingrepen (saneringen, bouw van kantoren en woningen) een gedetailleerd beeld (kaarten, beschrijvingen) van de eventuele verstoringen (dieptes, omvang) door recent gebruik van het plangebied te verkrijgen. Indien dit geen duidelijker beeld van de verstoringen in het plangebied oplevert is het raadzaam om, indien mogelijk en verantwoord, een verkennend booronderzoek uit te voeren om de intactheid van de bodem te bepalen.

Indien de bodem intact blijkt, is het aan te bevelen om direct aansluitend een karterend booronderzoek uit te voeren. Op basis van deze onderzoeken kan een meer gedegen advies ten aanzien van eventueel archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de bodemingrepen worden gegeven.

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1 ONDERZOEKSLOCATIE

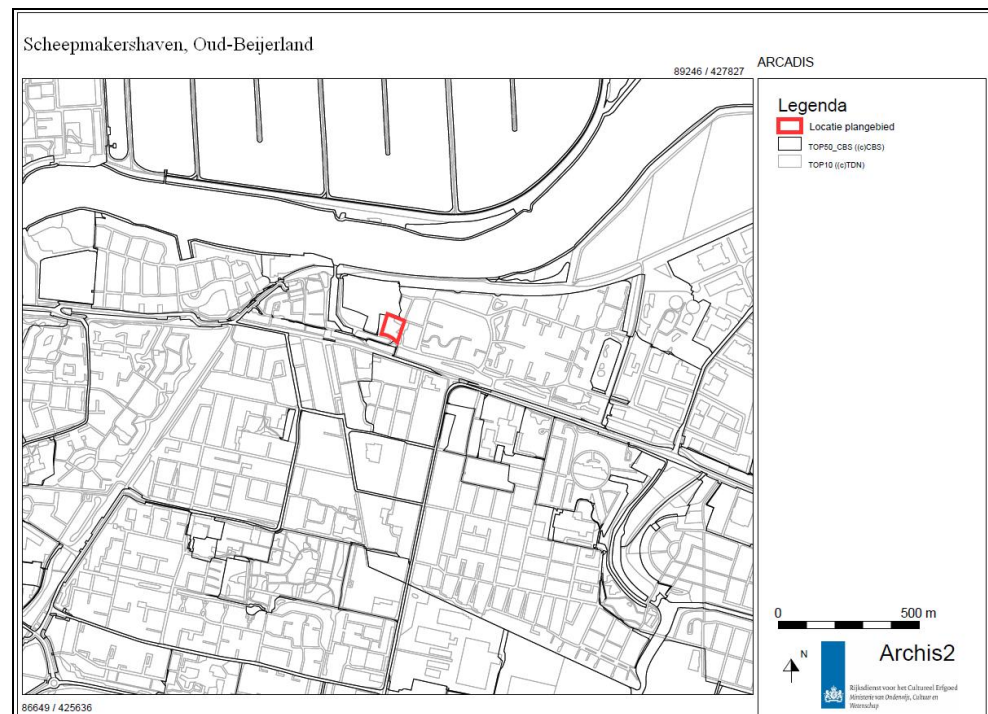
Het plangebied ligt aan de Scheepmakershaven in Oud-Beijerland op het huidige eiland Hoeksche Waard.

1.2 AANLEIDING EN DOEL ONDERZOEK

In het kader van een nieuw te bouwen kantoorgebouw met ondergrondse parkeergarages en woningen met groenstrook moet een bestemmingsplanwijziging worden ingediend. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied. Dit leidt vervolgens tot een advies over de noodzaak, aard en omvang van eventueel archeologisch vervolgonderzoek. De eventuele archeologische overblijfselen in het plangebied kunnen op deze wijze als volwaardig element worden meegenomen in de verdere ruimtelijke ontwikkeling.

Afbeelding 1.1

Locatie en ligging plangebied.

1.3

VOORMALIG, HUIDIG EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Op de locatie heeft een gasfabriek gestaan. Dit complex bestond uit verschillende gebouwen, waaronder een aantal gashouders. Ook is het terrein sinds 1994 in gebruik geweest als een stortplaats voor huishoudelijk afval. Op dit moment ligt het terrein braak. In het kader van de wijziging van het bestemmingsplan is het terrein onderzocht op bodemverontreiniging. Dit heeft geleid tot saneringen op verschillende locaties in het plangebied, waarbij tot op grote diepte zones zijn afgegraven (1,50 tot 4,50 meter –Mv.).¹ Het toekomstig gebruik betreft een kantoorgebouw met ondergrondse parkeergarages (tot circa 2,3 meter – maaiveld) en woningen met een groenstrook.

Afbeelding 1.2

Toekomstige situatie
plangebied.

¹ Dit is af te lezen op de ontgravingstekeningen van bk Ingenieurs, projectnummer 20040842.

1.3.1

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEK

Objectgegevens onderzoek	
Onderzoeksmeldingsnummer (CIS-nummer)	37166
Opdrachtgever	Gemeente Oud-Beijerland
Plaats	Oud-Beijerland
Gemeente (Provincie)	Oud-Beijerland (Zuid-Holland)
Toponiem	Scheepmakershaven
Oppervlak	Circa 4000 m ² (0,4 ha.)
Coördinaten (RD)	87947 / 426991 (nw) 88007 / 426966 (no) 87925 / 426918 (zw) 87982 / 426890 (zo)
Huidig gebruik	Braakliggend terrein
Uitvoerder	ARCADIS Nederland BV
Bevoegde overheid	Gemeente Oud-Beijerland
Uitvoeringsperiode onderzoek	Oktober / november 2009
Beheerder en plaats documentatie	ARCADIS Nederland BV, Hoofddorp

1.4

ONDERZOEKSMETHODIEK

Dit archeologische bureauonderzoek is gericht op het verwerven van alle voor archeologie relevante informatie over het onderzoeksgebied (plangebied en gebied van circa 500 meter rondom het plangebied, verder te noemen als onderzoeksgebied). Voor dit onderzoek zijn bodemkundige en geologische gegevens in relatie tot het onderzoeksgebied bestudeerd, in combinatie met de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden² (IKAW), de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de Provincie Zuid-Holland³ (CHS Zuid-Holland), het Beleidsplan van de Gemeente en de Beleidsadvieskaart van de Gemeente Oud-Beijerland (Oranjewoud 2006). Het Archeologisch Informatie Systeem II (Archis II) is geraadpleegd om inzicht te krijgen in de archeologische waarnemingen in het plan- en onderzoeksgebied. De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) is geraadpleegd om alle bekende archeologische terreinen en monumenten in het onderzoeksgebied te inventariseren.⁴

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld, dat als basis kan dienen voor het bepalen van de strategie voor een eventueel archeologisch vervolgtraject. De methodiek van het bureauonderzoek is conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1).⁵

² Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, RCE Amersfoort.

³ CHS Zuid-Holland: <http://chs.zuid-holland.nl/>.

⁴ ARCHIS II, RCE.

⁵ KNA, versie 3.1, SIKB 2006.

HOOFDSTUK 2 Bureauonderzoek

2.1

INLEIDING

De opbouw en ouderdom van het landschap en de geologische ontstaansgeschiedenis hangt nauw samen met de bewoningsgeschiedenis en wordt daarom hieronder kort uiteen gezet. Deze gegevens worden gecombineerd met bekende archeologische en historische data uit het onderzoeksgebied. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies en een verwachting ten aanzien van de trefkans van archeologische waarden in het plangebied worden opgesteld. In Tabel 2.1 zijn de in dit rapport gehanteerde archeologische perioden af te lezen.

Tabel 2.1

Archeologische perioden in gekalibreerde ¹⁴C dateringen, verkort (Bron: ABR).

Periode	Begin	Einde
Nieuwe Tijd	1500 n. Chr.	heden
Late Middeleeuwen	1050 n. Chr.	1500 n. Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 n. Chr.	1050 n. Chr.
Romeinse Tijd	12 v. Chr.	450 n. Chr.
IJzertijd	800 v. Chr.	12 v. Chr.
Bronstijd	2.000 v. Chr.	800 v. Chr.
Neolithicum	5.300 v. Chr.	2.000 v. Chr.
Mesolithicum	8.800 v. Chr.	4.900 v. Chr.
Laat Paleolithicum	35.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.

2.1.1

GEOLOGIE EN GEOMORFOLOGIE

De geologie en geomorfologie van de Hoeksche Waard is uitgebreid beschreven in het Archeologisch Beleidsplan.⁶ Hieronder wordt kort een samenvatting gepresenteerd.

Holocene landschapsontwikkeling

De holocene landschapsontwikkeling van het kustgebied van West Nederland en daarmee ook de Hoeksche Waard wordt gekenmerkt door een geleidelijke temperatuurstijging na de laatste IJstijd (Weichselien), welke eindigde tussen 15.000 en 10.000 jaar geleden. Door de hogere temperatuur smolt het ijs en daardoor steeg de zeespiegel. Het westen van Nederland veranderde daardoor van een pleistoceen dekzandlandschap in een lagunair en estuarien gebied met een ontwikkeld rivierstelsel. De Hoeksche Waard is tijdens het Weichselien landschappelijk in twee gebieden te verdelen: een dekzandgebied in het zuidelijke deel en een rivierdal van de Rijn en Maas in het noord en west deel. Het zuidelijk deel werd uiteindelijk afgedekt door eolisch stuifzand (Formatie van Twente). In het noord- en westdeel werd voornamelijk klei, grof zand en grind afgezet door de Rijn (Formatie van Kreftenheye).

⁶ Ras 2003, 11-18.

7.000-4.000 v. Chr.

In het Jonge Dryas tot en met het Boreaal lag de Hoeksche Waard in het binnenland. Tijdens het Vroeg- en Midden-Atlanticum (circa 7.000-4.000 v. Chr.) steeg de zeespiegel minder snel dan voorheen, maar bleef de zee zich wel naar het Oosten uitbreiden. Tussen 5.500 en 4.000 v. Chr. lag de kustlijn op circa 10 kilometer ten westen van het huidige westpunt van de Hoeksche Waard. De Hoeksche Waard maakt nu deel uit van het deltagebied van de Rijn en Maas en stond bloot aan perioden van toenemende invloed van zee (zogenaamde transgressiefasen) en verminderde invloed van zee (zogenaamde regressiefasen). Na 5.500 v. Chr. veranderde het westelijk deel van de Hoeksche Waard in een merengebied, dat al snel binnen de invloed van de zeeafzettingen kwam te liggen. Hier ontwikkelde zich een ondiep, brak en zout lagunegebied, waarin de zee zand afzette (Calais II⁷-afzettingen). De oostelijke helft van de Hoeksche Waard bleef deel uitmaken van het afzettingsgebied van de rivieren. Door verdere afname van de snelheid van de zeespiegelstijging en het ontstaan van min of meer gesloten strandwallen voor de kust ontstond rond circa 4.000 v. Chr. een nieuwe landschappelijke situatie. Door ontwatering van het gebied verzandde rivierarmen en werd een deel van het verzandde kreekstelsel met rivierklei afgedekt. De hoogliggende stroomruggen bleven in het landschap achter en boden en waren daardoor een goede basis voor bewoning. Het Rijn / Maassysteem was in deze periode de belangrijkste rivierarm in het gebied en bleef dat ook tot in de Late Middeleeuwen.

2.500-100 v. Chr.

Rond 2.500 v. Chr. is de kustlijn in het westen bijna geheel gesloten en ontstond er een stabiele landschappelijke situatie. Door stagnerende afwatering was achter de strandwallen een uitgestrekt veengebied ontstaan, waarvan de Hoeksche Waard deel uitmaakte. Afzettingen van de Rijn- en Maasarmen bleven nu beperkt tot stroken langs rivieren en kreken, waardoor stabiele oeverwallen zich konden ontwikkelen. Verschillende transgressiefasen (circa 1.800-1.300 v. Chr. en 550-400 v. Chr.) markeerden het einde van de veengroei in de Hoeksche Waard. Door deze transgressies werd klei langs de oevers en kreken afgezet, waardoor oeverwallen verder konden uitgroeien. Circa 200-100 v. Chr. werd tijdens een transgressiefase aan weerszijden van de Rijn- en Maasarmen een veel breder pakket klei afgezet, waardoor over een groot oppervlak enige decimeters klei over het toenmalige veenlandschap werd afgezet. Hierdoor ontstonden bredere en hogere oeverwallen en verlandden sommige rivierlopen volledig, waardoor nieuwe stroomruggen ontstonden. Nieuw ontstane kreken ontstonden, waardoor de afwatering van het gebied sterk verbeterde.

11de-17de eeuw

Na deze transgressie ontstond er een landschappelijk stabiele situatie, die tot in de 11de eeuw zou duren. Vanaf de 11de eeuw veroorzaakte de Duinkerke IIb-transgressie toenemende wateroverlast in het gebied. Vooral van de 13de tot en met de 16de eeuw deed de zee haar invloed gelden in de Hoeksche Waard. Een groot deel van het gebied kwam onder water te staan en rivierarmen en kreken slibden dicht of verzandden. De zeeklei- en zandafzettingen uit de 14de tot vooral de 16de eeuw egaliseerde het landschap in de Hoeksche Waard tot een 'vlak' landschap.

⁷ Voor wijzigingen in de terminologie t.a.v. Calais- en Duinkerke afzettingen zie Weerts, Cleveringa, Westerhoff en Vos 2006.

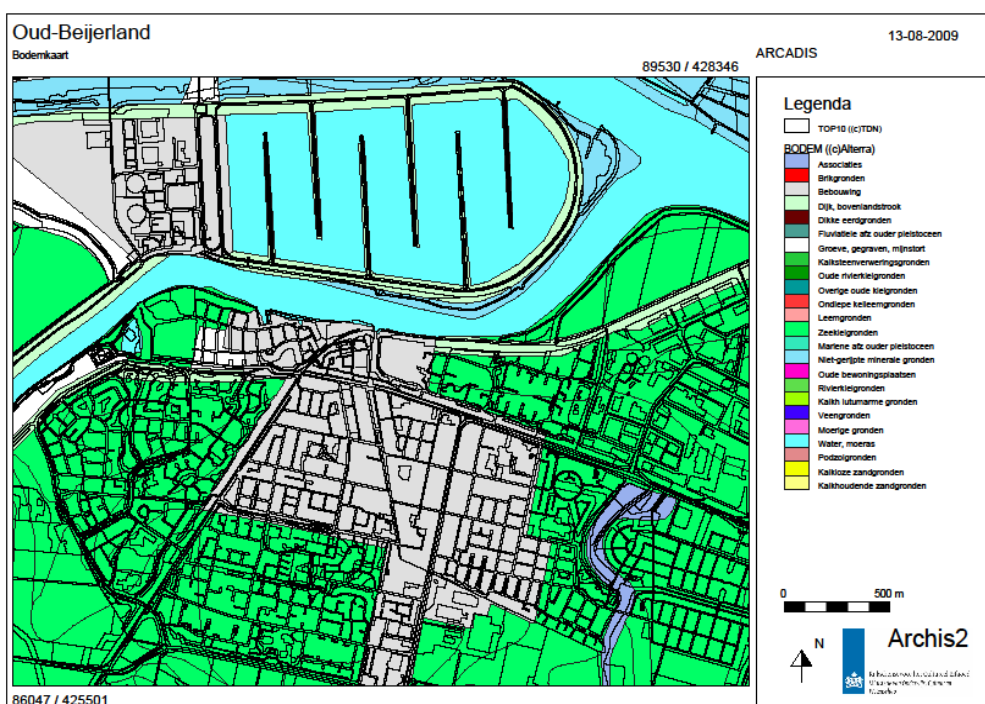
Vanaf de 13de eeuw neemt de menselijke invloed op de vorm van het landschap toe. Met name de grootschalige inpolderingen tussen 1539 en 1653 n. Chr. vormden de basis voor een nieuw nederzettingssysteem en een vernieuwde infrastructuur. Het landschap in de Hoeksche Waard veranderde vanaf nu in een cultuurlandschap.

Bodem- en Geomorfologische kaarten

Op de bodemkaart van Alterra (afb. 2.1) is het plangebied aangegeven als bebouwd en deels als Zeekleigrond. Op de geomorfologische kaart van Alterra is het terrein als bebouwd omschreven. Op de bodemkaart van Nederland (kaartblad 37O) is de zone van het plangebied omschreven als Zeekleigrond en meer gespecificeerd als een kalkarme poldervaaggrond (zware zavel Mn25A en lichte klei Mn35A).⁸

Afbeelding 2.1

Bodemkaart Alterra (Bron: Archis II, RCE).

Geologie en verwachtingswaarde

De archeologische verwachtingskaart is grotendeels gebaseerd op de samenstelling en intactheid van de geologische ondergrond. Er is dan ook een duidelijke relatie tussen de aanwezige geologische afzettingen en de archeologische vindplaatsen. Algemeen kan gesteld worden dat hoe groter de verstoring van de bodem / stratigrafie, hoe minder kans er is op het aantreffen van archeologische waarden.

In Oud-Beijerland is de verwachtingswaarde grotendeels bepaald door de mate van erosie van de overstromingen tijdens de Duinkerke III-transgressiefasen in de Late Middeleeuwen. Het pleistocene dekzand (Formatie van Bostel; Laagpakket van Wierden) is in Oud-Beijerland op meer dan 10 meter – NAP⁹ te verwachten.

⁸ Bodemkaart van Nederland, Kaartblad 37O, 1972.

⁹ Op de AHN kaart is voor het grootste deel van het plangebied een hoogte tussen ca. 3 meter en 4,50 meter +NAP aangegeven. Op enkele plaatsen aan de rand van het plangebied is op deze kaart een veel hogere NAP waarde aangegeven (tot ca. 10 meter +NAP). Het lijkt echter aannemelijk dat het pleistocene dekzand in het grootste deel van het plangebied tot maximaal 15 meter onder het maaiveld verwacht kan worden.

Algemeen is het mogelijk dat paleolithische en mesolithische bewoning op dekzandruggen aanwezig zijn, maar omdat er weinig informatie bekend is over de morfologie van het pleistocene dekzandlandschap is er op dit moment niets over een verwachting voor deze perioden te zeggen.

Tijdens het Neolithicum is er sprake van een snelle zeespiegelstijging en worden dikke pakketten mariene sedimenten afgezet (Formatie van Naaldwijk; Laagpakket van Wormer). Vanaf het Laat Atlanticum neemt de snelheid van sedimentatie af en kan er bewoning hebben plaatsgevonden op oeverwallen en kreekkruggen. De bovenste afzettingen van het Laagpakket van Wormer ligt gemiddeld op een diepte van circa 2,5 tot 3,0 meter –NAP. Indien dit pakket hoger wordt aangetroffen betreft het veelal kreekoever- en kreekrugafzettingen. Het is echter uit eerder uitgevoerd veldonderzoek veelal lastig gebleken om uit boringen een gedetailleerd beeld te verkrijgen die in (hogere) verwachtingswaarden kunnen worden omgezet.

De afzettingen uit de Duinkerke III-transgressiefasen hebben in het gebied een dikte van ruim 1 meter, maar zijn meestal zelfs dikker dan 2 meter. Met uitzondering van historisch bekende vindplaatsen is de kans klein dat er in deze afzettingen vindplaatsen worden aangetroffen.¹⁰

2.2

BELEIDSADVIESKAART ARCHEOLOGIE, IKAW, MONUMENTEN EN WAARNEMINGEN

In 2004 is een Archeologisch Beleidsplan voor de Gemeente Oud-Beijerland gepresenteerd. Dit beleidsplan is in 2006 verder uitgewerkt en geactualiseerd door Oranjewoud.¹¹ Door de inwerkingtreding van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (1 september 2007) is de zorg voor het bodemarchief een verantwoordelijkheid van de gemeente geworden. Naast een waardenkaart worden daarom ook beleidsregels opgesteld. Op dit moment is er voor de Hoeksche Waard een nieuwe versie van een verwachtingskaart en bijbehorende beleidsregels in concept beschikbaar. Deze kaarten mogen echter vanwege de huidige concept status nog niet in dit bureauonderzoek worden gebruikt.

IKAW, CHS, Beleidsplan 2003 en Beleidsadvieskaart Oranjewoud

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), de CHS en de beleidsadvieskaart van Oranjewoud is het plangebied aangegeven als een zone met een lage archeologische verwachting. Op de IKAW (afb. 2.3) is het grootste deel van Oud-Beijerland echter een lage verwachting toegekend, terwijl op basis van het onderzoek in het kader van het Archeologische Beleidsplan en de Beleidsadvieskaart een veel genuanceerdere verwachting met zones met een lage tot hoge verwachting is opgesteld. Het is van belang te realiseren dat het oormerk lage verwachting niet betekent dat er geen archeologische waarden in het gebied aanwezig zijn. Dit blijkt ondermeer uit de waarnemingen 234048 en 45235 (zie hieronder), die beiden in een zone met een lage verwachting zijn aangetroffen. Op de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de Provincie Zuid-Holland (CHS) is aangegeven dat het onderzoeksgebied uit zee- en rivierafzettingen bestaat en dat er bewoning vanaf de Middeleeuwen kan worden verwacht.

In het Archeologisch Beleidsplan (2003) is in ieder geval het zuidelijk deel van het plangebied gemarkeerd als een zone met een redelijk hoge archeologische verwachting.

¹⁰ Oude Rengerink 2006.

¹¹ Oude Rengerink 2006.

In dit stuk wordt deze zone genoemd als van grote waarde in dit specifieke gebied op basis van zeldzaamheid.¹² In het Beleidsplan 2003 is voor zones met een algemene archeologische verwachting, dus zowel laag, hoog en zeer hoog, de volgende formulering opgenomen: 'voor ingrepen in de bodem welke een bedreiging zijn voor archeologische sporen, zoals afgraven, ophogen, bebouwen, verharden e.d., is vooraf Aanvullende Inventarisatie en eventueel Aanvullend Archeologische Onderzoek vereist. In overleg met het bevoegd gezag inzake de monumentenzorg kan op basis van deze gegevens bepaald worden of inpassing dan wel Definitieve Opgraving van de vindplaats aan de orde is.'¹³

Het plangebied ligt in de directe nabijheid van de historische stadskern van Oud-Beijerland, die een hoge archeologische en historische waarde heeft. De stadskern is op de CHS kaart gemarkeerd als een gebied van grote waarde.

Archeologische Beleidsadvieskaart Oranjewoud 2006 (Bijlage 2)

De geplande bodemingrepen voor de aanleg van het kantoorgebouw en woningen liggen in een terrein met een lage archeologische verwachting. Een lage verwachting is toegekend aan zones waar het Hollandveen dieper dan 3 meter –NAP is geërodeerd en waar de zandige afzettingen uit de Duinkerke IIIb-transgressiefase direct op het veen liggen. In de zones met een lage verwachting is volgens de beleidsadvieskaart een zeer kleine kans op het aantreffen van vindplaatsen vanaf de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen. Daarnaast wordt de kans op Neolithische en Bronstijd vindplaatsen in deze zones zeer klein geacht, hoewel dit niet geheel kan worden uitgesloten.

Voor de gebieden met een lage archeologische verwachting is geen beleid geformuleerd.¹⁴

Archis II: Monumenten, Waarnemingen en Onderzoeken

In dit bureauonderzoek wordt gebruik gemaakt van de archeologische data die geregistreerd is in Archis II.

AMK monumenten

In het plangebied zijn geen archeologische monumenten aanwezig. In het onderzoeksgebied is één archeologisch terrein bekend (Monumentnummer 16129). Dit terrein betreft funderingsresten van een 17de eeuwse gebouw. Het terrein is bij de herwaardering van de Monumenten in 2007 opnieuw als behoudenswaardig terrein aangemerkt. Het terrein ligt binnen de grenzen van de stadskern, waarvoor in zijn geheel een hoge archeologische verwachting is gegeven.

Tabel 2.2

Tabel met AMK monumenten in het onderzoeksgebied (Bron: ARCHIS II, RCE)

Monumentnr.	Waarde	Complex	Begin periode/ Eind periode	Beschrijving
16129	Terrein van hoge archeologische waarde	gebouw	17 ^{de} eeuw	Funderingsresten gebouw.

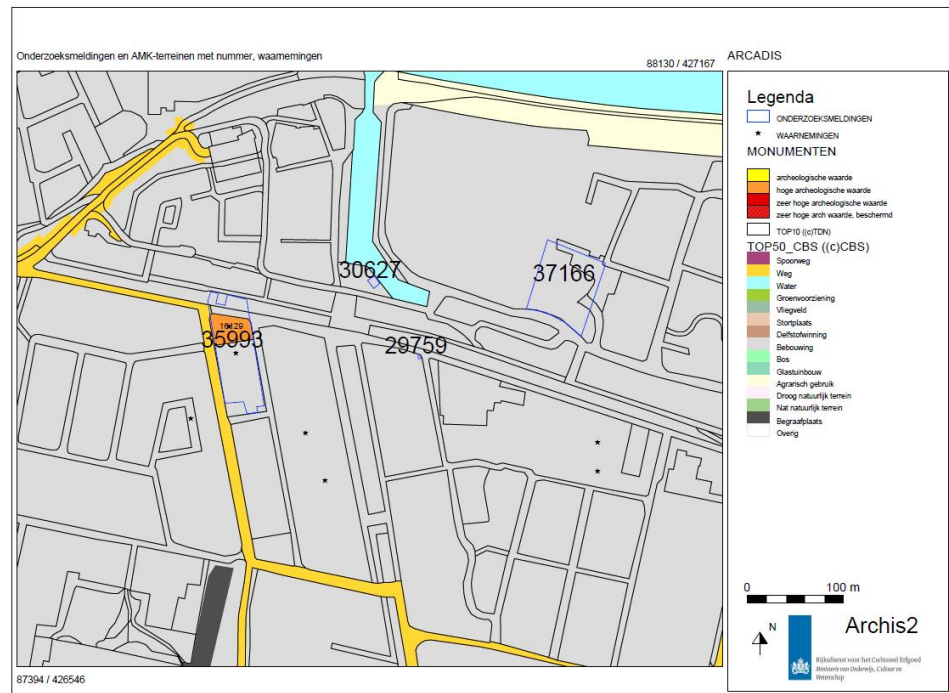
¹² Ras 2003, 61, afb. 38.

¹³ Ras 2003, 70.

¹⁴ Oude Rengerink 2006.

Afbeelding 2.2

AMK, Waarnemingen en Onderzoeksmeldingen.
Nummer 37166 is dit bureauonderzoek (Archis II, RCE).

Waarnemingen / vondsten (Archis II)

In het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen geregistreerd. In het onderzoeksgebied zijn zeven waarnemingen bekend (Tabel 2.3).

Tabel 2.3

Waarnemingen in het onderzoeksgebied
(Bron: ARCHIS II, RCE).

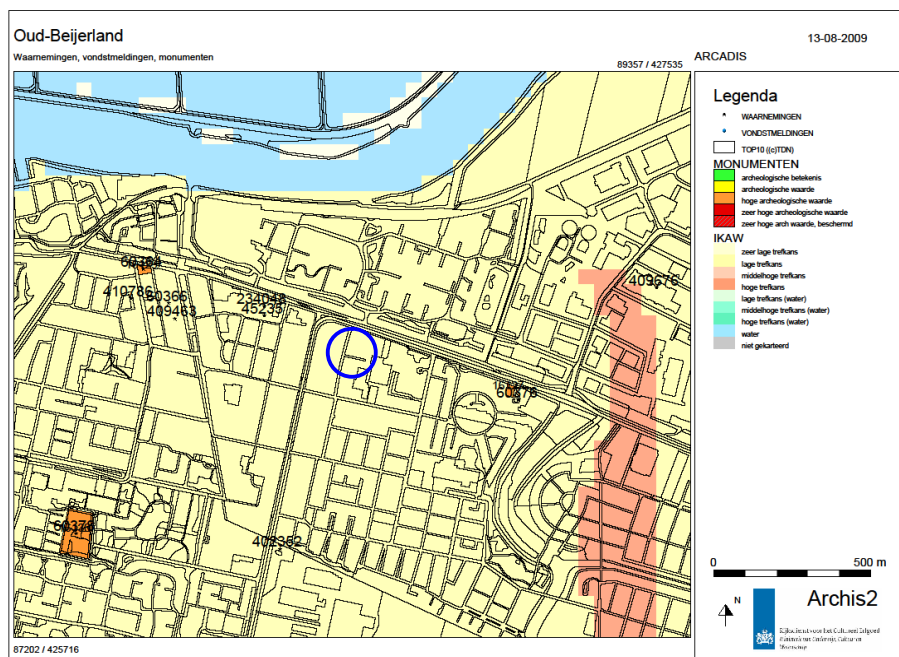
Waarneming / vondstmelding	Complex	Periode	Beschrijving
45235	Nederzetting	1500-1950 n. Chr.	Kuil, beerput. Vondsten: glas, bot, aardewerk, steen, zaden/noten/vruchten.
60364	Huisplaats, onverhoogd	1500-1850 n. Chr.	Funderingsresten vloertje. Vondsten: aardewerk.
60366	Huisplaats, onverhoogd	1500-1850 n. Chr.	Waterputten, strontbakken, geultjes. Vondsten: aardewerk en puin.
234048	Nederzetting, onbepaald	1500-1850 n. Chr.	Beschoeide watergang, funderingsresten. Vondsten: aardewerk, bot, glas, leertextiel, schelp, koper.
409463	N.v.t.	1500-1950 n. Chr.	Ophoogpakketten, muurresten, waterput. Vondsten: aardewerk, bot.
410786	N.v.t.	1500-1650 n. Chr.	Vondsten: aardewerk, tegels.
413177	Stad	1500-1950 n. Chr.	Vondsten: aardewerk, dakpan.

Onderzoeken (Archis II)

Er zijn geen onderzoeken of onderzoeksmeldingen bekend uit het plangebied. In het onderzoeksgebied zijn vier onderzoeken geregistreerd in Archis II. Deze zijn allen uitgevoerd in het kader van het opstellen van een beleidsadvieskaart voor de gemeente Oud-Beijerland.

Afbeelding 2.3

Archeologische verwachting
IKAW (Bron Archis II, RCE).

2.3

HISTORISCHE GEGEVENS

In het plangebied is geen bebouwing zichtbaar op de historische kaart van 1904. De weg ten zuiden van het plangebied is op deze kaart wel reeds zichtbaar.¹⁵ Op een kadaasterkaart uit 1811-1832 is in het plangebied een aantal gebouwen, gelegen aan een wal of dijk zichtbaar. Bovendien blijkt uit de historische kaarten dat het gebied behoort tot de 'Oostersche Gorzen'. Gorzen zijn polders voor landbouwdoeleinden, die bestaan uit buitendijks aangeslibde landen, waar een kade omheen gelegd is.¹⁶ Bovendien is het duidelijk dat het in het plangebied voorheen ondermeer een gasfabriek gestaan heeft (1900-1959). Het is aannemelijk dat bij de aanleg van de fabriek en gashouders in ieder geval een deel van het terrein door de bodemingrepen zijn verstoord. Vanaf 1921 is er eveneens een groot aantal andere bedrijven gevestigd op dit terrein en omgeving, waaronder een timmerwerkplaats. Ten slotte is het terrein vanaf 1994 ook gebruikt als stortplaats voor huishoudelijk afval. Sinds 1994 hebben er ook verschillende saneringen plaatsgevonden in het plangebied.¹⁷ De precieze omvang en diepte van de verstoringen van de activiteiten sinds 1900 zijn echter op dit moment niet bekend. In 2006 zijn in het noordelijke deel van het plangebied saneringen uitgevoerd, waarbij een deel van het plangebied tot op enige diepte is afgegraven (gemiddeld 0,40 tot 2,00 –NAP, zie Bijlagen 3 en 4).

¹⁵ Grote Historische Atlas Zuid-Holland 2008, kaartblad 544.

¹⁶ www.watwaswaar.nl

¹⁷ www.bodemloket.nl

2.3.1

VERWACHTINGSMODEL

Op basis van de bekende gegevens uit het plan- en onderzoeksgebied kan vastgesteld worden dat er algemeen een lage verwachting is op het aantreffen van archeologische waarden. In het Beleidsplan van 2003 is aangegeven dat in ieder geval het zuidelijk deel van het plangebied een hoge archeologische waarde heeft.

De nabijheid van de oude stadskern, die als hoge archeologische waarde wordt beschouwd, maakt het aannemelijk dat er archeologische sporen of vondsten in het gebied kunnen worden aangetroffen. De verwachte sporen en/of vondsten kunnen gedateerd worden in de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Deze sporen kunnen worden verwacht van direct onder het maaiveld tot een of enkele meters onder het maaiveld.

Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oudere overblijfselen, maar deze zijn ook niet nader onderzocht. Het is echter niet uit te sluiten dat archeologische waarden uit het Neolithicum en/of de Bronstijd in het plangebied aanwezig zijn, maar deze worden op grote diepte verwacht (10 meter –NAP en dieper).

In het plangebied heeft ondermeer een gasfabriek gestaan en het terrein is tot voor kort voor verschillende functies gebruikt en gesaneerd. Het is aannemelijk dat bij de aanleg van de fabriek en gashouders in ieder geval een deel van het terrein door de bodemingrepen zijn verstoord. De diepte en omvang van deze verstoringen is op dit moment echter niet bekend. De tot nu toe bekende saneringen in het plangebied betreffen het noordelijk deel. De diepte van de saneringen loopt in het plangebied uiteen van 0,40 tot 2,00 meter –NAP, maar het grootste deel van de saneringslocaties is in ieder geval tot een diepte van 1,20 –NAP afgegraven. Het is niet uit te sluiten dat er diepere archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd in de bodem aanwezig zijn. Het is evenmin uit te sluiten dat op grote diepte resten uit het Neolithicum en/of de Bronstijd aanwezig zijn, maar deze worden wellicht niet met relevante verstoring bedreigd. Het is echter niet bekend of deze resten door de nieuwbouwplannen worden bedreigd.

HOOFDSTUK

3

Conclusie en advies

3.1

CONCLUSIE

Op basis van dit bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat er in het grootste deel van het plangebied een lage verwachting is afgegeven voor archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en / of Nieuwe Tijd. Het zuidelijk deel van het plangebied heeft echter een hoge archeologische verwachting. De directe nabijheid van de historische dorpskern ondersteunt een hoge archeologische verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Het is te verwachten dat er eveneens sporen van landbouw en / of gebouwen uit de 19de eeuw kunnen worden aangetroffen in het plangebied, aangezien op historische kaarten gebouwen en delen van de kades van Gorzen in het plangebied zichtbaar zijn.

Het is niet uit te sluiten dat sporen uit het Neolithicum en de Bronstijd in het plangebied aanwezig zijn, maar deze worden op grote diepte verwacht. Het is echter niet bekend of deze resten door de nieuwbouwplannen worden bedreigd.

Door historisch gebruik van het terrein, zoals ondermeer de gasfabriek en andere industrieën, zijn archeologische sporen en / of vondsten mogelijk op meerdere plaatsen verstoord. Op dit moment is echter niet bekend wat de precieze omvang en diepte van de verstoringen is. Bij bodemsaneringen in het noordelijk deel van het plangebied is een deel van het plangebied tot een diepte van gemiddeld 0,40 tot 2,00 meter –NAP ontgraven, maar het is op dit moment niet uit te sluiten dat op deze saneringslocaties nog diepere resten uit de Late Middeleeuwen en / of Nieuwe Tijd kunnen worden aangetroffen.

3.2

ADVIES

Voor die delen van het plangebied waarvan onbekend is of er verstoringen tot op relevante diepte hebben plaatsgevonden geldt het advies om eerst op basis van archiefonderzoek in kaart te brengen of deze verstoord dan wel onverstoord zijn. Indien archiefonderzoek geen verdere opheldering geeft over de huidige staat van verstoringen, dan wordt er voor het gehele terrein een verkennend onderzoek naar de intactheid van de bodem geadviseerd. Op deze wijze kan vastgesteld worden of archeologische resten nog in het plangebied aanwezig kunnen zijn.

De voor de saneringen ontgraven dieptes zijn variabel (tussen gemiddeld 0,40 en 1,20 meter –NAP en kleinere delen gemiddeld 2,00 meter –NAP) en het is niet onmogelijk dat archeologische resten nog op dieper niveau kunnen worden aangetroffen. Daarom geldt ook voor die delen van het terrein die reeds gesaneerd zijn eveneens het advies om door middel van verkennend onderzoek aan te tonen dat er geen archeologische resten aanwezig zijn. Indien de bodem intact blijkt in het onderzoeksgebied, dan is het aan te raden direct aansluitend een karterend booronderzoek uit te voeren.

Voordat archeologisch onderzoek kan plaatsvinden, moet vastgesteld worden of de grond nog deels verontreinigd is.

Indien de 'onverstoorde terreinen' echter dusdanig verontreinigd zijn dat er geen standaard archeologisch booronderzoek kan plaatsvinden, dan moeten de werkzaamheden uitgevoerd worden door een archeologisch bedrijf dat gespecialiseerd is in het verrichten van veldwerk in vervuilde grond. Hieraan zijn speciale eisen en veiligheidsvoorschriften verbonden. Voor het gehele plangebied geldt het advies om bij bodemingrepen dieper dan 10 meter – NAP voorafgaand aan de bodemingrepen een verkennend booronderzoek uit te voeren om eventuele Neolithische en Bronstijd vindplaatsen te kunnen lokaliseren. Dit advies is in overeenstemming met het archeologisch beleid zoals geformuleerd in het Archeologisch Beleidsplan 2003.

3.2.1

AANBEVELING

Op basis van de archeologische verwachting voor het plangebied geldt het advies om voorafgaand aan verdere bodemingrepen (saneringen, bouw van kantoren en woningen) een gedetailleerd beeld (kaarten, beschrijvingen) van de eventuele verstoringen (dieptes, omvang) door recent gebruik van het plangebied te verkrijgen. Indien dit geen duidelijker beeld van de verstoringen in het plangebied oplevert is het raadzaam om, indien mogelijk en verantwoord, een verkennend booronderzoek uit te voeren om de intactheid van de bodem te bepalen. Indien de bodem intact blijkt, is het aan te bevelen om direct aansluitend een karterend booronderzoek uit te voeren. Op basis van deze onderzoeken kan een meer gedegen advies ten aanzien van eventueel archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de bodemingrepen worden gegeven.

BIJLAGE 1

Verklarende woordenlijst en afkortingen

Verklarende woordenlijst

Bouwvoor	De bovenste laag van het bodemprofiel dat door agrarisch gebruik (ploegen, beplanting, bemesting, etc.) is gevormd.
Eolisch	Door de wind gevormd of afgezet, bijvoorbeeld dekzand, löss, stuifduinen, etc.
Geomorfologie	Verklarende beschrijving van de vormen van het aardoppervlak in verband met de wijze van hun ontstaan.
Holoceen	Meest recente geologische tijdvak van ongeveer 8.800 v. Chr. tot heden.
in situ	Een archeologisch object of spoor dat niet verplaatst is na de oorspronkelijke depositie of een geologische afzetting die op de plaats van aantreffen is gevormd.
Mesolithicum	Midden Steentijd (circa 8.800 v. Chr. – 5.300 / 4.900 v. Chr.).
Neolithicum	Nieuwe of Jonge Steentijd (circa 5.300 / 4.900 v. Chr. – 2.000 v. Chr.).
Paleolithicum	Oude Steentijd (tot circa 8.800 v. Chr.).
Pleistoceen	Geologisch tijdvak van circa 2,3 miljoen jaar geleden tot het begin van het Holoceen (circa 8.800 v. Chr.). Het Pleistoceen wordt gekenmerkt door de vier bekende ijstijden.
Prehistorie	Periode van de menselijke geschiedenis zonder geschreven bronnen. Het deel van het menselijke verleden waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
Transgressie(fase)	Zeespiegelstijging: periode waarin de zeespiegel stijgt.

Afkortingen

ABR	Archeologisch Basis Register. Samengesteld door de ROB. Het ABR is een referentielijst voor gebruikte criteria, waaronder alle voorkomende materiaalsoorten, relevante geomorfologische eenheden, grondgebruik, vondstlagen en complexen.
AHN	Actuele Hoogtekaart Nederland. Het AHN is een digitaal bestand met de hoogtematen van het maaiveld in Nederland. De hoogtes, met een nauwkeurigheid van circa 5 cm, zijn verkregen door metingen vanuit vliegtuigen met behulp van een laserstraal (laser-altrimetrie).
AMK(-terrein)	Archeologische Monumenten Kaart. Een gedigitaliseerd bestand van alle bekende behoudenswaardige archeologische terreinen en door de RCE erkende archeologische monumenten in Archis II. Deze terreinen zijn gewaardeerd als van zeer hoge en hoge archeologische waarde. Een extra categorie betreft de niet gewaardeerde terreinen van archeologische betekenis (zogenaamde AB terreinen).
Archis II	ARCHEologisch Informatie Systeem II, het landelijke digitale databestand voor archeologie van de RCE. Hierin zijn ondermeer de AMK terreinen, archeologische waarnemingen en vondstmeldingen opgenomen.
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. De landelijke verwachtingskaart voor archeologie geeft de trefkans op archeologische waarden weer: zeer lage, lage, middelhoge en hoge verwachting. Deze waardering is gebaseerd op ondermeer bodemtypen, relatieve hoogtes en archeologische vindplaatsen.
IVO	Inventariserend Veldonderzoek. Omvat de volgende onderzoekscategorieën: 1) Verkennend booronderzoek; 2) Karterend booronderzoek; 3) Waarderend booronderzoek; 4) Proefsleuvenonderzoek.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Regels betreffende de processen binnen archeologisch onderzoek.
NAP	Normaal Amsterdams Peil.
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voorheen Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, tot 11 mei 2009) en Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB).

BIJLAGE 2

Beleidsadvieskaart archeologie Oud-Beijerland (Oranjewoud)

BIJLAGE 3

Saneringslocaties

BIJLAGE 4

Saneringslocaties

BIJLAGE 5

Bronnen

LITERATUUR

J.A.M. Oude Rengerink 2006, Archeologische beleidsadvieskaart voor de gemeente Oud-Beijerland. Archeologische Rapporten Oranjewoud 2006 / 28.

J. Ras 2003, Archeologisch Beleidsplan Gemeente Oud-Beijerland. SOB Research, Heinenoord.

van der Valk 2006, Deelevauietierapport bodemsanering Scheepmakershaven 8 te Oud-Beijerland. Projectnummer 20040842 (Concept) BK Ingenieurs bv.

H. Weerts, P. Cleveringa, W. Westerhoff en P. Vos 2006, Nooit meer: Afzettingen van Duinkerke en Calais Archeobrief (Methoden en Technieken), 28-34.

OVERIGE BRONNEN

Archeologisch Basis Register (ABR), Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort 1992.

Archeologisch Informatie Systeem II (Archis II), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2006.

Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Alterra Bodemkaart (Archis II), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Alterra Geomorfologische kaart (Archis II), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS), provincie Zuid-Holland.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, SIKB, Amersfoort, 2006.

www.watwaswaar.nl

www.ahn.nl

www.bodemloket.nl

COLOFON

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK LOCATIE GEMEENTEKWADRANT, GEMEENTE OUD-BEIJERLAND

OPDRACHTGEVER:

GEMEENTE OUD BEIJERLAND

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

L.P. du Piêd

Medior Archeoloog

GECONTROLEERD DOOR:

A.J. Brokke

Senior Archeoloog

VRIJGEGEVEN DOOR:

A.J. Brokke

Senior Archeoloog

11 maart 2010

E01032/WA0/006/000121/jo

ISBN: 978-90-8958-152-5

ARCADIS NEDERLAND BV

Polarisavenue 15

Postbus 410

2130 AK Hoofddorp

Tel 023 5668 411

Fax 023 5611 575

www.arcadis.nl

Handelsregister

9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veeleelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.